

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 7348/08

בפני: כבוד השופט ס' גיבוראן
כבוד השופט י' דנציגר
כבוד השופט נ' הנדל

העותר: המלט גריגוריאן

נגד

המשיב: משרד הפנים

עתירה למתן צו על-תנאי

תאריך הישיבה: כ"ח בכסלו התש"ע (15.12.2009)

בשם העותר: עו"ד יוסף פרלוב

בשם המשיב: עו"ד ורד חלאוה

פסק-דין

השופט ס' ג'בוראן:

עניינה של עתירה זו בהחלטת המשיב לבטל את אזרחותו של העותר ולגרשו ממדינת ישראל.

רקע עובדתי

1. העותר הגיע לראשונה למדינת ישראל, ביום 17.8.1995, וזאת לשם ביקור אחיו ששהה באותה עת בירושלים. במהלך ביקורו הכיר העותר את גב' כריסטינה רוזנברג (להלן: כריסטינה), אזרחית ישראלית. ביום 25.11.1996 נישאו העותר וכריסטינה, ולאחר מכן הגישו בקשה למשיב לשם הסדרת מעמדו של העותר בישראל. בתחילה ניתנה לעותר אשרת תייר, ובשנת 1999 ניתן לו רישיון לישיבת ארעי אשר הוארך מעת לעת. בשנת 2001 סורבה בקשתו של העותר לאזרחות, והוחלט להאריך את רישיון

ישיבת ארעי שהיה בידי. בתאריך 18.2.2002 הגיש העותר בקשה נוספת לאזרחות, וזו נענתה בחיוב וביום 29.9.2002 הוא קיבל אזרחות ישראלית.

2. בהמשך התעורר חשדו של המשיב בדבר כנות הקשר בין בני הזוג במועד מתן האזרחות לעותר. מתגובתו של המשיב לעתירה עולה כי שבועיים לפני קבלת האזרחות נולדת לכריסטינה בת מבן זוג אחר, אלכס קוזקין (להלן: אלכס), עימו התגוררה קודם ולאחר התאזרחותו של העותר. העותר וכריסטינה זומנו לשימוע בלשכת המשיב בפתח-תקוה. משימוע זה עלה כי העותר לא ידע כי כריסטינה בהריון מגבר אחר, וכריסטינה העידה כי רק מספר חודשים לפני ההיריון סיפרה על כך לעותר. כמו כן, ציינה כריסטינה כי לא סיפרה על ההיריון מכיוון שידעה שאם מידע זה יתגלה למשיב העותר לא יקבל את האזרחות הישראלית. עוד סיפרה כריסטינה כי היא היתה נתונה לאיומים מצידו של אלכס עימו התגוררה באותה עת, והיא אף שקלה להפיל את הילד ולחזור לעותר, אולם לבסוף לא עשתה כן. במכתב פנימי מיום 18.4.2004 אשר נשלח מלשכת המשיב בפתח-תקוה למחלקת האזרחות של המשיב נאמר כי העותר קיבל את האזרחות תוך הסתרת מידע חשוב שאם היה ידוע בעת מתן האזרחות, הוא לא היה מקבל את האזרחות.

3. ביום 16.6.2004 זומנו העותר וכריסטינה לשימוע נוסף, אולם העותר הגיע לשימוע בגפו וטען כי אינו יודע היכן רעייתו. מדבריו של העותר עלה כי שלושה חודשים לפני שקיבל את אזרחותו נפרד מכריסטינה. בנוסף עלה כי העותר לא ידע שהילדה אינה שלו, אך הוא חשד שהילדה מגבר אחר, שכן הוא ורעייתו לא קיימו יחסי אישות. כמו כן, לטענתו ידע בוודאות כי הילדה אינה שלו רק לאחר התאזרחותו. במהלך השימוע נשאל העותר האם ביום הצהרת האמונים לנציגת המשיב כי הוא ורעייתו לא חיים ביחד, אך סירב לענות על השאלה, ובהמשך אמר כי לא נשאל על כך. ביום 21.7.2004 הגיעה כריסטינה לשימוע נוסף. מדבריה עלה כי מתחילת ההיריון היא לא התגוררה עם העותר, ואף לאחר הלידה המשיכה להתגורר עם אלכס. היא נשאלה מדוע לא דיווחה למשיב על כך שאינה גרה עם העותר, וענתה כי התלבטה בשלב זה האם לחזור לעותר, ואף שקלה לעשות הפלה, אך לאור איומים שהופנו כלפיה מצידו של אלכס לא עשתה כן. ביום 27.12.2005 הוזמן העותר לבירור נוסף בפני הממונה על האזרחות אצל המשיב. מדבריו של העותר עלה כי לטענתו קשר הנישואין עם כריסטינה היה כנה ולא מדובר בנישואין פיקטיביים. עוד הוא טען כי לאור בעיות כלכליות שהיו להם החלה כריסטינה להתגורר אצל אחיה, וכנראה שבתקופה זו נוצר הקשר בינה לבין אלכס. לטענתו נודע לו כי הילדה לא שלו רק לאחר שקיבל את אזרחותו. לאחר מכן

זומן העותר לשימוע נוסף, אך לטענת המשיב העותר לא שיתף פעולה וסירב לענות על שאלות.

4. ביום 28.3.2007 הוחלט להתחיל בהליכי ביטול אזרחותו של העותר, והעותר זומן פעם נוספת לבירור אצל המשיב. מדבריו של העותר עלה כי חצי שנה לפני התאזרחותו הוא לא התגורר עם כריסטינה, אולם הם שמרו על קשר מסוים, עוד ציין העותר כי הוא לא הודיע למשיב על כך שהוא אינו גר עוד עם העותרת לפני התאזרחותו. בסיום הבירור הודיעה נציגת המשיב לעותר כי מאחר והוא לא הודיע לפני קבלת האזרחות כי אינו מתגורר עוד רעייתו, ומכיוון שרעייתו הרתה לגבר אחר, מועבר עניינו לוועדה לביטול אזרחות. בהמשך כתב העותר מכתב למשיב, בו הוא טען כי דבריו בבירור האחרון סולפו, ולא התאפשר לו להציג את גרסתו באופן מלא. במכתב טען כי רק לאחר התאזרחותו ידע כי רעייתו ילדה בת מגבר אחר. המשיב המשיך בהליכי ביטול האזרחות, וביום 15.4.2008 אימץ ראש מינהל האוכלוסין את המלצות הגורמים המקצועיים והחליט לבטל את מעמדו של העותר במדינת ישראל, והורה לו לצאת מישראל תוך 30 ימים. ביום 8.6.2008 פנה בא כוחו של העותר למשיב ודרש לבחון מחדש את ההחלטה. לפנייה צורף תצהיר של כריסטינה אשר טענה כי רק לאחר קבלת האזרחות סיפרה לעותר כי הילדה אינה שלו. ביום 29.7.2008 הודיע המשיב לעותר כי הוא דוחה את בקשתו. המשיב טען כי נערך לעותר שימוע כדין וממנו עלה כי בני הזוג העלימו מידע מהמשיב ולא קיימו תא משפחתי משותף לפני קבלת האזרחות. לשם השלמת התמונה יצוין כי ביום 4.10.2006 הותרו הנישואין של העותר וכריסטינה, וביום 22.12.2006 נישא העותר לאישה אחרת, אזרחית ארמנית.

מכאן העתירה שלפנינו.

טענות הצדדים

5. העותר טוען כי כריסטינה עברה להתגורר אצל בני משפחתה לאור מצבם הכלכלי של בני הזוג, ולטענתו הם המשיכו לשמור על קשר בתקופה זו. עוד הוא טוען כי הוא לא ידע על הקשר של כריסטינה ואלכס, ולא ידע כי הרתה לאלכס לפני קבלת האזרחות. רק לאחר קבלת האזרחות נודע לו, לטענתו, כי כריסטינה ילדה בת מגבר אחר. העותר טוען כי המשיב עיכב את ההליכים בעניינו זמן רב, ורק בשנת 2007 נודע לו כי קיימת בעיה עם האזרחות שניתנה לו. כמו כן, לטענתו בבירור שנערך אצל המשיב הוא אולץ לחתום על גרסה אשר אינה מלאה, תוך סילוף דבריו. על כן, טוען העותר, כי הוא לא מסר כל פרט או הצהרה כוזבת בעת קבלת האזרחות, וכי לא היה לו

כל מושג על כך שרעייתו מנהלת רומן עם גבר אחר, והוא עשה הכל על מנת לתרום להצלחת הנישואין. עוד הוא טוען כי מהתנהלותו של המשיב עולה חשש כי הליך ביטול האזרחות נובע רק מרצונו של העותר להביא לישראל את רעייתו החדשה, אזרחית ארמניה. בסיכומו של דבר טוען העותר כי הליך ביטול האזרחות נעשה בניגוד לכללי הצדק הטבעי, וכן החלטה על ביטול אזרחותו חורגת ממתחם הסבירות ועומדת בסתירה לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו.

6. המשיב טוען כי דין העתירה להידחות. לטענתו בידיו ראיות מנהליות מבוססות, הכוללות, בין היתר, את הצהרותיו של העותר ושל רעייתו אשר מהם עולה בבירור כי בני הזוג לא חיו יחדיו לפני קבלת האזרחות. למעשה עלה כי שבועיים לפני קבלת האזרחות נולדה לרעייתו של העותר בת מגבר אחר עימו התגוררה. במצב דברים זה נראה כי בני הזוג לא קיימו משק בית משותף, ולכן נשמטה העילה למתן אזרחות לעותר. עוד הוא טוען כי אם היה נודע לו עובר לקבלת האזרחות המצב לאשורו, לא היתה מוענקת לעותר אזרחות ישראלית. כמו כן, לטענת המשיב מהצהרותיה של כריסטינה עלה כי היא היתה מודעת לכך שמסירת הפרטים אודות המצב בין בני הזוג היתה מביאה לביטול הליך ההתאזרחות, ולכן נראה כי במודע הוסתרו פרטים מהותיים מהמשיב. מן האמור עולה כי לא נפל כל פגם בהחלטת המשיב אשר ביטל את אזרחות העותר, אשר נרכשה על בסיס פרטים כוזבים.

דיון

המסגרת הנורמטיבית

7. על המקרה הנדון לא חולש חוק האזרחות (תיקון מס' 9), התשס"ח-2008, ס"ח 810, אשר נכנס לתוקף ביום 6.8.2008 (להלן: תיקון מס' 9). תיקון מס' 9 קובע כי שר הפנים רשאי לבטל את אזרחותו הישראלית של אדם אם הוכח להנחת דעתו שהאזרחות נרכשה על יסוד פרטים כוזבים, וטרם חלפו שלוש שנים מיום שנרכשה האזרחות כאמור. בשאר המקרים הסמכות לביטול אזרחות נתונה כיום לבית המשפט לעניינים מינהליים, על פי בקשת שר הפנים (ראו דברי ההסבר להצעת חוק האזרחות (תיקון מס' 9) (סמכות לביטול אזרחות), התשס"ח-2007, ה"ח 10). אולם כאמור על המקרה הנוכחי חולש הדין הקודם אשר קובע בסעיף 11(ג) ו-11(ד) לחוק האזרחות, תשי"ב-1952 (להלן: חוק האזרחות):

ביטול אזרחות 11. (ג) שר הפנים רשאי לבטל את אזרחותו הישראלית של אדם אם

הוכח להנחת דעתו שהאזרחות נרכשה על יסוד פרטים כוזבים, ורשאי השר לקבוע שביטול האזרחות יחול גם על ילדו הקטין של אותו אדם.

(ד) ביטול אזרחות ישראלית לפי סעיפים קטנים (ב) או (ג) ייעשה במתן הודעה מאת שר הפנים ומהיום שקבע השר בהודעה.

מכוח סעיף זה מוענקת לשר הפנים הסמכות לשלול אזרחותו של אדם אם הוכח להנחת דעתו שהאזרחות נרכשה על יסוד פרטים כוזבים. המשיב עשה שימוש בסמכותו כאמור והורה על ביטול אזרחותו של העותר בישראל. השאלה שיש להכריע בה בעתירה זו היא, אם יש יסוד שנתערב בהחלטת המשיב, כשקבע שהעותר קיבל את אזרחותו הישראלית על סמך פרטים כוזבים.

הזכות לאזרחות וחשיבותה

8. האזרחות הינה זכות יסוד במדינה דמוקרטית. היא החבל המקשר בין אדם למדינתו. לאזרחות ישנה חשיבות רבה, היא יוצרת קשר משפטי נמשך בין אדם לבין מדינתו ויוצרת זיקה מתמשכת המעניקה זכויות ומטילה חובות. האזרחות היא זכות שקיומה, פעמים רבות, הינו תנאי הכרחי וחיוני לקיומן של שאר זכויות היסוד. על כן האזרחות הינה בבחינת צינור החיים של זכויות אדם רבות (ראו ע"פ 6182/98 שינב"יין נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד נג(1) 625, 655 (1999) (להלן: פרשת שינב"יין); Perez v. Brownell, 356 U.S 44, 64 (1958); YAFFA ZILBERSHATS, THE HUMAN RIGHT TO CITIZENSHIP 3 (2002)). "לקשר זה חשיבות בתחומי משפט נרחבים, הן מבחינת המשפט הבינלאומי והן מבחינת המשפט המדינתי. יש בה באזרחות כדי להטיל חובות על המדינה ביחסי החוץ שלה. מבחינת האזרח עצמו, יש בה כדי ליתן לו זכויות, להעניק לו כוחות, להטיל עליו חובות ולהכיר בחסינותו בעניינים שונים ומגוונים. האזרחות קשורה בזכות הצבעה ... ביכולת לשאת משרות ציבוריות שונות, בסמכות בתי המשפט, בענייני הסגרה ובעניינים רבים ומגוונים. אזרחות מקפלת בתוכה נאמנות ... והיא פרושה בתחומי המדינה ומחוצה לה" (בג"ץ 754/83 דנקין נ' שר הפנים, פ"ד לח(4) 113, 117 (1984); בג"ץ 2934/07 שורת הדין נ' יושבת ראש הכנסת (טרם פורסם, 16.9.2007) (להלן: פרשת שורת הדין). ראו גם יפה זילברשץ "האזרחות: מהי ומה תהיה?" המשפט בישראל – מבט לעתיד 123 (ידידיה שטרן, יפה זילברשץ ואיתי ליפשיץ עורכים, 2003)). עמד על כך פרופ' Aleinikoff:

"Understanding citizenship in "rights" terms, at first glance, appears quite reasonable. Citizenship is of fundamental importance to an individual, and its loss can impose substantial harms. It is a status people are willing to make great sacrifices to obtain and defend. In modern constitutional discourse, calling citizenship a "right" gives it weight; it shifts the burden to the government to come forward with compelling reasons for its actions that abridge or deny citizenship" (Alexander Aleinikoff, *Theories of Loss of Citizenship*, 84 MICHIGAN L. REV 1471, 1484 (1986); *Afroyim v. Rusk*, 387 U.S. 253, 268 (1967)).

יפים לענין זה גם דברים שנאמרו בבג"ץ 2757/96 אלדאי נ' שר הפנים, פ"ד

נ(2) 18, 21 (1996) (להלן: פרשת אלדאי):

"האזרחות היא זכות יסוד. כך מקובל במשפט הבינלאומי. לדוגמה, סימן 15 להכרזה האוניברסלית של האומות המאוחדות משנת 1948 בדבר זכויות האדם קובע כי כל אדם זכאי לאזרחות. זאת ועוד. אמנת האומות המאוחדות בדבר צמצום המעמד של חוסר אזרחות, משנת 1961, קובעת בסימן 8 איסור, בסייגים מסוימים, לשלול מאדם אזרחות, אם יהיה בכך כדי לעשותו חסר כל אזרחות. כך מקובל גם במשפט של מדינות רבות שקבעו את האזרחות כזכות חוקתית".

9. אמנם הזכות לאזרחות אינה מוכרת מפורשות בחוקי היסוד במדינת ישראל, וחוק האזרחות "לא קיבל מעמד פורמאלי של חוק יסוד. חרף זאת, לא ניתן להפריז בחשיבותו בשיטת המשטר הישראלית" (פרשת שינבין, עמ' 653). בדברי ההסבר להצעת חוק האזרחות נאמר כי:

"חוק האזרחות הוא אחד מחוקי היסוד. לאחר שפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948, וחוק המעבר, תש"ט-1949, נתנו בסיס ומסגרת לשלטונות המדינה, בא חוק האזרחות להגדיר מי הם אזרחי המדינה כעת ומי יהיו אזרחיה בעתיד" (דברי ההסבר של הצעת חוק האזרחות, תש"י-1950, בעמ' 194).

מכאן ש"אף כי בישראל לא זכתה האזרחות למקום של כבוד בחוק יסוד, אין ספק כי היא נמנית עם זכויות היסוד, בין היתר משום שהיא היסוד לזכות הבחירה לכנסת, שממנה צומחת הדמוקרטיה" (פרשת אלדאי, עמ' 21). דברים אלה מלמדים,

שעיקר חשיבותו של מוסד האזרחות משתקף בזכויות ובחובות הנובעות ממעמד זה. החובות והזכויות הנובעות מן האזרחות לא נלמדות מחוק האזרחות עצמו אלא "הם פזורים בדברי חקיקה רבים ושונים שבהם מפורטות ההשלכות הנובעות ממעמד האזרחות. 'אזרחות היא סטטוס שיש עמו זכויות וחובות על-פי דין. זכויות וחובות אלה אינן כתובות בחוק האזרחות עצמו, הקובע בעיקר את התנאי לרכישת האזרחות ולאבדנה, אלא בחוקים אחרים של המדינה'" (פרשת שינבין, עמ' 653; בג"ץ 296/80 בוקובה נ' מדינת ישראל, פ"ד לה (1) 492, 496 (1980)). מכאן אנו למדים כי בשיטת המשפט הישראלית האזרחות הינה בסיס חיוני והכרחי לקיומן של זכויות אחרות. האזרחות הינה המצע ממנו שואבות זכויות רבות הפזורות במשפט הישראלי את כוחן וחיותן (ראו סעיף 3 לחוק יסוד חופש העיסוק; סעיף 6(ב) לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו; סעיפים 5 ו-6 לחוק יסוד הכנסת). "האזרחות מציינת את הזיקה המיוחדת שבין אדם לבין מדינה. זיקה זו מעניקה לו זכויות ומטילה עליו חובות. עם אלה נמנות, מצד אחד, חובתה של המדינה להעניק הגנה לאזרחיה, זכות הצבעה לכנסת, הזכות להיכנס לישראל, לשהות בה ולצאת ממנה, היכולת לשאת משרות ציבוריות שונות, ועוד; ומצד שני מוטלת על האזרח חובת אמונים למדינה, חובת שירות בצבא, ועוד" (אמנון רובינשטיין וברק מדינה המשפט החוקתי של מדינת ישראל כרך ב – רשויות השלטון ואזרחות 1071 (2005) (להלן: רובינשטיין ומדינה)).

הזכות לאזרחות- זכות יחסית

10. רוב רובן של זכויות האדם אינן מוגנות כדי מלוא היקפן ואינן מוגשמות במלוא היקפן. ניתן להטיל מגבלות על מימושן של זכויות אלו. הזכויות הן אפוא יחסיות. אין הן זכויות מוחלטות (ראו: GERHARD VAN DER SCHYFF, LIMITATION OF RIGHTS: A STUDY OF THE EUROPEAN CONVENTION AND THE SOUTH AFRICAN BILL OF RIGHTS 11 (2005); ROBERT ALEXY, A THEORY OF CONSTITUTIONAL RIGHTS (Julian Rivers trans. 2002) (196)). זכויות האדם לא משתרעות על מלוא חופש הרצון של הפרט. אין הפרט יכול לעשות ככל העולה על רוחו, שאם לא כן תיפגע חירותו של פרט אחר. על כן נדרש איזון בין זכויות האדם לבין עצמן. זכויות האדם הם גם הזכויות של פרט בחברה מאורגנת. "רובינזון קרוזו אינו זקוק לזכויות אדם. הצורך לחיות חיי חברה מעניק כוח לחברה המאורגנת להגביל את חופש הרצון של הפרט. מתקיים אפוא ריסון רצונו של הפרט כדי לאפשר לכלל להגשים את מטרותיו הראויות" (אהרן ברק פרשנות במשפט כרך שלישי, פרשנות חוקתית 361, 369 (1994)). ביטוי ליחסיות זכויות האדם, בשיטת המשפט הישראלית, ניתן למצוא בדמות פסקאות ההגבלה המצויות בחוקי היסוד (ראו סעיף 8 לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו; סעיף 4 לחוק יסוד חופש

העיסוק. ראו גם ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, מט(4) 221 (1995)). לאחר קביעת היקפה של הזכות, ניתן להגביל את מימושה של הזכות בהתאם לתנאים הקבועים בפסקת ההגבלה אשר במרכזה עומדת דרישת המידתיות (ראו בג"ץ 7052/03 עדאלה-המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' שר הפנים, פס' 64 לפסק דינו של הנשיא ברק (טרם פורסם, 14.5.2006) (להלן: פרשת עדאלה). ראו גם: NICHOLAS EMILIOU, THE PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY IN EUROPEAN LAW (1996); PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY IN THE LAWS OF EUROPE (Evalyn Ellis ed., 1999), וזאת בדרך שאינה כרוכה בשינוי חוקתי ושאינן בה משום הפרת הזכות או פגיעה בה שלא כדין. "ביסוד פסקת ההגבלה מונחת התפיסה כי בצד זכויות האדם קיימות גם חובות האדם, כי האדם הוא חלק מהחברה; כי האינטרסים של החברה עשויים להצדיק פגיעה בזכויות האדם; כי זכויות האדם אינן מוחלטות אלא יחסיות" (בג"ץ 8276/05 עדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי נ' שר הביטחון, פס' 26 לפסק דינו של הנשיא ברק (טרם פורסם, 12.12.2006)). עמדה על כך גם השופטת פרוקצ'יה:

"הזכות החוקתית אינה זכות מוחלטת, אלא זכות 'יחסית' ... במסגרת גבולותיה המוגדרים, הזכות החוקתית אינה מוגנת בהכרח במלוא היקפה. ישנן נסיבות בהן פגיעה בזכות החוקתית בשל התנגשות עם זכויות אדם נוגדות, או בשל ערכים נוגדים שבאינטרס ציבורי, תיחשב פגיעה מיוחדת ומוצדקת, ותביא לצמצום ההגנה על מלוא היקף פרישתה של הזכות החוקתית" (בג"ץ 10203/03 המפקד הלאומי נ' היועץ המשפטי לממשלה, פס' 7 לפסק דינה (טרם פורסם, 20.8.2008)).

11. הזכות לאזרחות אינה יוצאת דופן. גם היא נתונה למגבלות בדבר מימושה, על אף חשיבותה, ולכן גם הזכות לאזרחות הינה זכות יחסית. קיימות מגבלות על אפשרות רכישת האזרחות מלכתחילה ואפשר גם לבטלה בדיעבד (ראו רובינשטיין ומדינה, עמ' 1071; יפה זילברשץ "נאמנות למדינה" ספר יצחק זמיר – על משפט, ממשל וחברה 491, 527 (יואב דותן ואריאל בנדור עורכים, 2005); אמנון רובינשטיין וליאב אורגד "זכויות אדם, בטחון לאומי ורוב יהודי – המקרה של הגירה לצורכי נישואין" הפרקליט מח(2) 315 (2006)). על כן "אין מדובר בזכות מוחלטת" (בג"ץ 1712/00 אורבנביץ' נ' משרד הפנים, פ"ד נח(2) 951, 957 (2004) (להלן: פרשת אורבנביץ'); בג"ץ 1227/98 מלבסקי נ' שר הפנים, פ"ד נב(4) 690, 699 (1998) (להלן: פרשת מלבסקי); בג"ץ 1029/06 נודלמן נ' שר הפנים (טרם פורסם, 14.5.2008)). מכאן עולה כי "מדינה מוסמכת, דרך כלל, לקבוע בחוקיה את הכללים בדבר איבוד אזרחות, כמו גם בדבר רכישתה" (פרשת

שורת הדין, פס' 7 לפסק הדין). אולם "חובה היא על כל רשות מינהלית להימנע מפגיעה בזכות יסוד, והאזרחות בכלל זה, אלא לתכלית ראויה ובמידה ראויה" (פרשת אלדאי, עמ' 22). נתייחס אפוא למקרה בו מאפשר החוק הישראלי (בהתאם לדין הקודם החל על המקרה הנדון) לשלול אזרחות אשר נרכשה על יסוד פרטים כוזבים.

ביטול אזרחות - פרטים כוזבים

12. ההיגיון והניסיון גם יחד מחייבים שניתן יהיה, בישראל כמו במדינות אחרות, לבטל אזרחות בנסיבות מסוימות, לפחות כאשר האזרחות נרכשה בטעות או במרמה (ראו פרשת מלבסקי, עמ' 699). על כן נתונה בידי שר הפנים (על פי הדין הקודם) הסמכות מכוח סעיף 11(ג) לחוק האזרחות לבטל את אזרחותו הישראלית של אדם אם הוכח להנחת דעתו שהאזרחות נרכשה על יסוד פרטים כוזבים. נדרש קשר סיבתי בין הפרטים הכוזבים לבין הענקת האזרחות. רק כאשר קיימת רלוונטיות בין הענקת האזרחות לבין הפרטים הכוזבים מוסמך השר לשלול את האזרחות (רובינשטיין ומדינה, עמ' 1111). עמד על כך בית משפט זה:

"נדרש קשר סיבתי בין הידיעות הכוזבות לבין הענקת האשרה, התעודה או האזרחות. ידיעות בלתי רלוונטיות (או ידיעות שמבחינה מהותית הן בלתי חשובות) אינן יכולות להיות סיבה למניעת אשרה, תעודה או אזרחות. כך, לדוגמה, הזכות של יהודי לפי חוק השבות אינה מותנית בהשכלה. אי אפשר למנוע אשרת עולה או אזרחות מיהודי משום שהוא חסר השכלה. לכן, אם יהודי הצהיר בפני משרד הפנים, במסגרת בקשה לאשרת עולה, כי הוא בעל השכלה אוניברסיטאית, ולאחר מכן נתברר כי אין לו השכלה כזאת, אין בכך עילה לפי החוק לביטול האשרה או האזרחות" (פרשת מלבסקי, עמ' 705).

כמו כן, החוק אינו דורש יסוד נפשי כדי שפרט יחשב כוזב. לא נדרש שאדם ימסור פרט כוזב "ביודעין", אלא די בכך שהוא מסר פרטים כוזבים, כלומר ידיעות שאינן אמת, ללא קשר למצבו הנפשי. "עם זאת, לא יהיה זה נכון... להתעלם מן המצב הנפשי, הידוע או המשוער... המצב הנפשי, אף שאינו קובע לצורך הסמכות של שר הפנים לבטל תעודת עולה או אזרחות שהושגו על יסוד ידיעות כוזבות, עשוי להיות שיקול ענייני במסגרת שיקול הדעת של שר הפנים" (פרשת מלבסקי, עמ' 705).

13. עד שיבוא שר הפנים להחליט על ביטול אזרחות וגירוש אדם מן הארץ, צריך שהתשתית העובדתית שלפניו תהיה מלאה ככל שניתן, ושזכות הטיעון אשר תינתן למי שמבקשים לשלול את אזרחותו תמוצה בהתאם לכללי המשפט המנהלי, שהרי "אם כך באשר למעשי ממשל ומינהל על דרך הכלל, בוודאי כך בשלילתה של אזרחות מאדם. שלילת אזרחות מחוללת תמורה מרחיקת לכת במעמדו של אדם, במערך זכויותיו וחובותיו ובזיקתו למדינה ולסובב אותו, ועל-פי מושכלות-יסוד המקובלות עלינו נתקשה להעלות על הדעת כי נחולל תמורה זו, ולא תינתן הזדמנות ראויה ליחיד להוכיח ולשכנע את הרשות כי לא נפל פסול בהתנהגותו, או כי למצער, יש ספק אם אמנם נהג שלא כהלכה" (ע"פ 7569/00 יגודייב נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(4) 529, 577 (2002)). על כן השר ונציגיו צרכים לבצע ביורר עובדתי מעמיק ולהפעיל את שיקול הדעת בצורה ראויה בהתאם לכללי המשפט המנהלי (בג"צ 2394/95 מוצ'ניק נ' משרד הפנים, פ"ד מט(3) 274, 280 (1995) (להלן: פרשת מוצ'ניק)). יש לבחון האם הונחה תשתית ראויה המצדיקה את המסקנה כי האזרחות נרכשה על בסיס פרטים כוזבים (ראו בג"ץ 4370/01 לפקה נ' שר הפנים, פ"ד נז(4) 920, 930 (2003)). בחינת תשתית הראויה תעשה לאור מבחן הראיה המנהלית (ראו אליעד שרגא ורועי שחר המשפט המנהלי חלק 3 עילות ההתערבות 135 (2008)). כלומר יש לבחון האם זו ראייה "אשר כל אדם סביר היה רואה אותה כבעלת ערך הוכחתי והיה סומך עליה" (בג"ץ 442/71 לנסקי נ' שר הפנים, פ"ד כו(2) 337, 357 (1972); פרשת אורבנביץ', עמ' 957; פרשת מוצ'ניק, עמ' 277). על יסוד אמות המידה האמורות נבחן כעת את ההחלטה נושא העתירה שבפנינו.

מן הכלל אל הפרט

14. מסקנתי היא שהעתירה לא מגלה כל עילה מתחום המשפט המנהלי אשר מצדיקה את התערבותו של בית המשפט בהחלטתו של המשיב. ידוע הוא כי בית משפט זה בוחן את חוקיות מעשה המינהל, ולא את תבונתו של המעשה המנהלי. בית משפט זה אינו מחליף את שיקול הדעת של הרשות המנהלית, אלא בוחן האם קיימת עילה מתחום המשפט המנהלי אשר מצדיקה ביקורת שיפוטית של בית משפט זה (ראו בג"ץ 935/03 התנועה למען איכות השלטון נ' ראש הממשלה, פ"ד נז(6) 817; בג"ץ 935/89 גנור נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מד(2) 485 (1990); בג"ץ 389/80 דפי זהב בע"מ נ' רשות השידור, פ"ד לה(1) 421 (1980)).

15. בידי המשיב עלו חשדות כי אזרחותו של העותר נרכשה על בסיס פרטים כוזבים. על כן זומנו העותר ורעייתו מספר פעמים לשימוע בפני נציגי המשיב, והתגלה כי עובר לקבלת האזרחות העותר לא חי ביחד עם רעייתו, ואף נולדה לרעייתו ילדה

מגבר אחר לפני שקיבל העותר את אזרחותו. יתר על כן, בקשתם האחרונה של בני הזוג להתאזרחותו של העותר נשלחה למשיב בחודש פברואר 2008, ונראה כי בתקופה זו כבר היתה רעייתו של העותר בהריון מגבר אחר. כמו כן, רעייתו של העותר הודתה כי לא סיפרה למשיב על טיב יחסיה עם העותר, מכיוון שחששה שהוא לא יקבל אזרחות בשל כך. העותר טען כי לא ידע עובר לקבלת האזרחות כי רעייתו מנהלת רומן עם גבר אחר וכי היא הרתה לו, ולכן אזרחותו לא נרכשה על סמך פרטים כוזבים. אין בידי לקבל טיעון זה.

16. הרציונאל של מתן אזרחות מכוח נישואין לאזרח ישראלי נעוץ בזכותו של אזרח לבור לו בן זוג ולהקים עימו תא משפחתי (ראו סעיף 7 לחוק האזרחות; פרשת ענדאלה). עמד על כך בית משפט זה:

“מדינת ישראל מכירה בזכותו של האזרח לבור לו בן-זוג כרצונו ולהקים עימו משפחה בישראל. ישראל מחויבת להגנה על התא המשפחתי מכוחן של אמנות בינלאומיות ... והגם שאמנות אלו אינן מחייבות מדיניות זו-או - אחרת בנושא של איחוד משפחות, הכירה ישראל - הכירה ומכירה היא - בחובתה לספק הגנה לתא המשפחתי גם על דרך מתן היתרים לאיחוד משפחות. כך סיפחה עצמה ישראל לנאורות שבמדינות, אותן מדינות המכירות - בכפוף לסייגים של ביטחון המדינה, שלום הציבור ורווחת-הציבור - בזכותם של בני-משפחה לחיות בצוותא-חדא בטריטוריה שיבחרו בה” (בג”ץ 3648/97 סטמקה נ’ שר הפנים, פ”ד נג(2) 787, 728 (1999)).

על חשיבות התא המשפחתי והזכות לבחור בן זוג עמדתי בפסק דיני בפרשת

ענדאלה:

“מטבעו של האדם, מטבע בריאתו ממש, לחפש לו את זוגו או את זוגתו, עמם יחיה את חייו, עמם יקים את משפחתו. כך מזה עידן ועידנים וכך גם בימינו אנו, חרף שינויים רבים אשר באו על דרכי האדם ועל משפחתו. גם פעם וגם היום נאמר, כי “לא טוב היות האדם לבדו” (בראשית ב’, י”ח) ונכיר ברצונו העז של האדם למצוא “עזר כנגדו”, אשר גורלם ייקשר יחדיו .. בחיפושו אחר בן-זוגו, בחייו המשותפים עמו, ביצירת משפחתם, מגשים האדם את עצמו, יוצר את זהותו, בונה מפלט ומגן מפני העולם. נדמה שדווקא בעולמנו הסוער והמורכב, מעטות הן הבחירות, אשר בהן מגשים האדם את רצונו החופשי, כמו בחירתו באדם עמו יחלוק את חייו ... הזכות לחיי משפחה, הינה זכות שהוכרה גם במשפט הישראלי כאחת מזכויות היסוד של האדם, אשר

על רשויות המדינה להימנע מפגיעה בה, ללא סיבה
ראויה".

כחלק מההגנה על התא המשפחתי ניתנה אפשרות התאזרחות לבני זוג זרים בתנאים אשר הינם יותר מקלים מדרך ההתאזרחות על פי סעיף 5 לחוק האזרחות (ראו רובינשטיין ומדינה, עמ' 1095). אולם הבסיס ההכרחי להתאזרחות מכוח נישואין הינו קיומו של תא משפחתי מתפקד, שאם לא כן נשמט הרציונאל אשר בבסיס מתן האזרחות לבן הזוג הזר.

17. במקרה הנדון הוכח בראיות אשר עומדות במבחן הראיה המנהלית כי לפני קבלת האזרחות העותר ורעייתו לא ניהלו תא משפחתי מתפקד, והוכח כי הם לא גילו עובדה חשובה ובסיסית זו למשיב. העותר הודה ביום 16.6.2004 כי שלושה חודשים לפני קבלת האזרחות הוא נפרד מרעייתו. ביום 21.7.2004 סיפרה רעייתו כי שכבר מתחילת ההיריון היא לא התגוררה עם העותר. נראה כי גם אני נניח לטובתו של העותר כי הוא לא ידע על יחסיה של רעייתו עם אלכס, הוכח כי העותר ורעייתו לא ניהלו תא משפחתי מתפקד ומשק בית משותף מספר חודשים לפני קבלת האזרחות ללא קשר ליחסיה של כריסטינה עם אלכס, ולכן נשמט הרציונאל למתן אזרחות לעותר מכוח נישואין. אם היה נודע למשיב עובר למתן האזרחות לעותר על טיב היחסים בינו לבין רעייתו, נראה כי ישנה סבירות גבוהה שהעותר לא היה מקבל אזרחות ישראלית, כפי שציינה נציגת המשיב:

"לדעתנו גריגוריאן המלט [העותר] קיבל את התאזרחותו תוך הסתרת מידע חשוב שאם היה ידוע לנו בעת מתן האזרחות היינו מפסיקים את ההליך המדורג והוא לא היה מקבל אזרחות" (מכתב מיום 18.4.2004 אשר נשלח מלשכת המשיב בפתח-תקוה למחלקת האזרחות של המשיב).

מן האמור עולה כי העותר לא גילה מידע רלוונטי וחשוב למשיב לפני מתן האזרחות, ולכן קיים קשר סיבתי בין מתן האזרחות לבין הפרטים הכוזבים – ניהול תא משפחתי מתפקד בין העותר לרעייתו לפני מתן האזרחות. פרט שהוא כאמור אינו נכון. הסתרת מידע כה רלוונטי ומהותי מהמשיב מצדיקה במקרה זה את שלילת אזרחותו של העותר, שהרי "הטעיית רשות מינהלית, בעקבות אי-גילוי מידע מהותי על-ידי אזרח המבקש לקבל רישיון או טובת הנאה אחרת, פוגעת קשה, לא רק ברשות, אלא גם בציבור. ברור שקיים אינטרס ציבורי למנוע הטעיה כזאת. קיים גם אינטרס ציבורי לשלול רישיון או טובת הנאה שניתנו על-ידי הרשות עקב הטעיה כזאת. לכן הטעיה

כזאת, אם אין היא הטעיה של מה בכך, עשויה להצדיק החלטה של רשות מינהלית לשלול רישיון או טובת הנאה שנתנה, במיוחד כאשר יש יסוד להניח שלולא ההטעיה הרשות לא היתה נותנת את הרישיון או טובת הנאה" (בג"ץ 164/97 קונטרס בע"מ נ' משרד האוצר, אגף המכס והמע"מ, פ"ד נב(1) 289, 366 (1998)). זהו המקרה שלפנינו. המשיב, כאמור, טוען כי אילו גילה לו העותר את התמונה המלאה לענין יחסיו עם רעייתו הוא לא היה נותן לעותר את האזרחות בשלב זה. טענה זו משכנעת והתוצאה היא ששלילת האזרחות מוצדקת במקרה הנדון.

18. בשולי הדברים יוער כי התמשכות ההליכים אצל המשיב בעניינו של העותר אינה מסבה נחת בלשון המעטה, וטוב יעשה המשיב אם להבא יזרז את הטיפול במקרים מעין אלו. מכל מקום אין בכך כדי לשנות את התוצאה במקרה הנדון.

סוף דבר

19. מכל הטעמים שפורטו העתירה נדחית, וממילא בטל בזאת גם הצו הזמני מיום 22.10.2008. העותר יצא מישראל עד תאריך 1.4.2010.

ש ו פ ט

השופט י' דנציגר:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט נ' הנדל:

אני מסכים.

ש ו פ ט

לפיכך הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט ס' ג'ובראן.

ניתן היום, י"ח בטבת התש"ע (5.1.2010).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט